

خدمت به مردم
از دیدگاه قرآن و نهج البلاغه

نویسنده: سید عدنان لاجوردی

۱۳۹۱

میراث‌شناسه: لاجوردی، سیدعدنان، ۱۳۴۳
عنوان و نام پدیدآور: خدمت به مردم از دیدگاه قرآن و نهج البلاغه، سیدعدنان لاجوردی
مشخصات نشر: تهران، انتشارات بنیاد نهج البلاغه، ۱۳۹۱
مشخصات ظاهری: ۱۷۶ ص
فروست: سلسله انتشارات بنیاد نهج البلاغه: ۱۴۴
شابک: ۹۷۸-۶۰-۵۰۸۶-۴۳-۱
موضوع: اخلاق اجتماعی، جنبه‌های قرآنی، اسلام، احادیث
رده بندی کنگره: ۱۳۹۰ ج ۲۵، الش ۲۰۴/ BP
رده بندی دیویی: ۲۹۷/۱۵۹
شماره کتابشناسی ملی: ۲۵۹۴۳۷۲

خدمت به مردم از دیدگاه قرآن و نهج البلاغه

نویسنده: سیدعدنان لاجوردی
ناشر: انتشارات بنیاد نهج البلاغه
طراح گرافیک: مهران مستوفی
صفحه‌آرا: سمیده افشین افشار
چاپ و صحافی: احمدی
نوبت چاپ: اول، پاییز ۱۳۹۱
شمارگان: ۵۰۰۰ نسخه

انتشارات بنیاد نهج البلاغه: تهران، کریم خان زند، خیابان استاد نجات‌اللهی،
کوچه حسین الیهی (افشین سابق)، کاشی ۶
نشانی اینترنتی: www.nahjolbalagheh.org
تلفن: ۸۸۹۰۵۶۷۰ - ۸۸۹۰۹۸۶۲ - ۸۸۹۰۹۷۲۲ - نمابر: ۸۸۹۰۹۷۲۲

تمامی حقوق مادی و معنوی این اثر برای انتشارات بنیاد نهج البلاغه محفوظ است.
قیمت: ۴۵۰۰ تومان

فهرست مطالب

مقدمه.....	۷
------------	---

فصل اول: خدمت به خلق از دیدگاه قرآن

خدمت‌رسانی به مردم از منظر قرآن کریم.....	۱۴
۱. انجام اعمال صالحه.....	۱۴
۲. عدالت‌گستری.....	۱۸
۳. انفاق و احسان و کمک به نیازمندان.....	۲۲
۴. احسان به دیگران و سبقت در کارهای خیر.....	۲۶

فصل دوم: خدمت به مردم در آموزه‌های معصومین علیهم‌السلام

احساس مسئولیت نسبت به وضع مسلمانان و دیگر افراد بشر.....	۳۵
رفع گرفتاری مردم و برآورده کردن حاجت آنان.....	۳۹
شاد کردن بندگان خدا.....	۴۹
نفع‌رسانی به خلق خدا.....	۵۳
انجام کارهای خیر و رسیدگی به اقشار ضعیف جامعه.....	۵۵
هدایت مردم و خدمت فرهنگی به آنان.....	۶۰

فصل سوم: خدمت‌رسانی به خلق خدا در سیره عملی معصومین علیهم‌السلام

نمونه‌هایی از خدمت‌رسانی علمای دین به مردم.....	۸۹
---	----

فصل چهارم: خدمت به مردم در کلام امیرالمؤمنین (علیه‌السلام)

سخنان امیرالمؤمنین (علیه‌السلام) درباره خدمت‌رسانی به مردم.....	۱۰۱
الف. آمادگی برای خدمت به مردم و سودرسانی به آنان.....	۱۰۲

- ب. شاد کردن دل مردم و برطرف نمودن غم و اندوه آنان..... ۱۰۴
- ج. احسان به بندگان خدا و انجام کارهای خیر..... ۱۰۷
- آثار و برکات دنیوی احسان و نیکو کاری..... ۱۱۰
۱. کسب محبت قلبی دیگران و تمجید آن‌ها..... ۱۱۰
 ۲. افزایش نعمت و روزی انسان..... ۱۱۲
 ۳. طول عمر و در امان بودن از حوادث..... ۱۱۳
 ۴. سیادت و سروری و حسن عاقبت..... ۱۱۵
- آثار و برکات اخروی احسان و نیکو کاری..... ۱۱۶
۱. استحقاق اجر و ثواب الهی..... ۱۱۶
 ۲. بهرین زاد و توشه برای سفر آخرت..... ۱۱۷
 ۳. گرانبها ترین و ارزشمندترین ذخیره برای دنیا و آخرت..... ۱۱۸
- بر آوردن حاجت مردم به ویژه برادران دینی..... ۱۱۹
- رسیدگی به محرومان و نیازمندان جامعه..... ۱۲۳
- هدایت و اهتمام به امور فرهنگی..... ۱۲۶
۱. هدایت و اصلاح گری..... ۱۲۷
 ۲. گسترش دانش اندوزی و کسب معرف الهی..... ۱۲۸
 ۳. سامان دادن روابط دوستانه بین مردم..... ۱۳۱
 ۴. امر به معروف و نهی از منکر..... ۱۳۲
 ۵. پرهیز دادن از دنیا گرایی..... ۱۳۵

فصل پنجم: خدمت رسانی در سیره علمی امیر المؤمنین علیه السلام

- خدمات علمی و فرهنگی..... ۱۳۹
۱. جمع آوری و تدوین قرآن کریم..... ۱۳۹
 ۲. پایه گذاری علوم اسلامی..... ۱۴۰
 ۳. نقش علمی علیه السلام در سایر علوم..... ۱۴۴
 ۴. ترویج فرهنگ مسجد سازی..... ۱۴۷
- رسیدگی به امور نیازمندان و محرومان جامعه..... ۱۴۸
۱. رسیدگی به یتام و خانواده های بی سرپرست..... ۱۴۸
 ۲. آزاد سازی بردگان..... ۱۵۰
 ۳. ایثار و انفاق مال به مستمندان..... ۱۵۱
- انجام کارهای خیر و عام المنفعه و وقف اموال بر عموم مردم..... ۱۵۶
- پرسشهایی برای خود آزمایی و مطالعه دقیق تر..... ۱۷۰
- فهرست منابع و مأخذ..... ۱۷۳

مقدمه

سپاس و ستایش خداوندی را سزااست که با حکمت بالغه خویش جهان را آفرید و سپس انسان کامل را با تمام استعدادها و ظرفیت‌هایش خلیفه خود در زمین قرار داد و به مقتضای کریمه ﴿وَعَلَّمَ آدَمَ الْأَسْمَاءَ كُلَّهَا﴾^۱ بذکر معرفت نسبت به جمیع حقایق هستی را در وجودش به ودیعت نهاد. آنگاه فرزندان را کرامت بخشید و روزی پاک خویش را بی‌منت نصیب آنان نموده و آنان را بر گستره پهناور زمین حاکم ساخته و بر سایر مخلوقات برتری بخشید. ﴿وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَحَمَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا﴾^۲. سپس با مشیت ربوبی خویش برای به فعلیت رساندن و پرورش استعدادها و قابلیت‌های بیکران بشر پی‌درپی پیامبران ارجمندی را از میان آنان به خدمت گماشت تا با استمداد از تعالیم الهی و آموزه‌های وحیانی فطرت حقه انسان‌ها را بیدار سازند و گنجینه پنهان عقول آنان را آشکار نمایند (فَبَعَثَ فِيهِمُ رُسُلًا وَآتَاهُمُ أَنْبِيَاءَهُ لِيَسْتَأْذِنُوهُمْ مِيثَاقَ فِطْرَتِهِ وَيَذْكُرُوهُمْ مَنَسِيَّ نِعْمَتِهِ وَيَخْتَجُوا عَلَيْهِمْ بِالتَّبْلِغِ وَيُخْبِرُوا لَهُمُ دَقَائِنَ الْعُقُولِ)^۳

و درود و تحیت بی‌پایان بر گرامی‌ترین بنده پاک الهی و والاترین پیامبرانش

۱. بقره/ ۳۱

۲. اسراء/ ۷۰

۳. نهج البلاغه/ خطبه ۱

محمد مصطفی (ص) که وجود مبارکش رحمتی برای عالمیان بود و گفتار و کردارش هدایتی برای آدمیان. پیامبر بزرگواری که به شهادت کریمه ﴿عَزِيزٌ عَلَيْهِ مَا عَنِتُّمْ حَرِيصٌ عَلَيْكُمْ بِالْمُؤْمِنِينَ رَؤُوفٌ رَحِيمٌ﴾^۱ با رأفت و مهربانی بی نظیر خویش بر هدایت نوع بشر حرص می ورزید و قلب نازنینش از رنج و مشقت جامعه انسانی به درد می آمد. گوهری آسمانی که فروتنانه خود را خادم بنی آدم دانسته و می فرماید:

أَلَا إِنِّي أَنَا أَبُوكُمْ أَلَا وَإِنِّي أَنَا مَوْلَاكُمْ أَلَا وَإِنِّي أَنَا أَجِيرُكُمْ^۲
آگاه باشید که به راستی من پدر شمایم، آگاه باشید که همانا من
مولا و سرپرست شمایم، آگاه باشید که همانا من اجیر و خدمتگزار
شمایم.

۸

سلام و صلوات بر او و عترت پاک و خاندان مطهرش که ستون های استوار
ایمانند و پناهگاه مستحکم مردمان (هُم دَعَائِمُ الْإِسْلَامِ وَ لَا تَنْجِ الْأَعْيُنُ)^۳.
بدون تردید خدمت رسانی به مردم یکی از اصیل ترین و بنیادی ترین
آموزه های دینی است که در قرآن کریم و روایات معصومین علیهم السلام بارها
مورد تأکید قرار گرفته است.

خدمت به خلق در متون دینی شامل تعاون و مصادیق گسترده ای است،
از جمله: دغدغه مند بودن نسبت به امور مسلمین، عدل گستری، حل مشکلات
گرفتاران، هدایت و اصلاح گری، احسان و نیکی به نیازمندان، ادای حقوق،
تلاش در کارهای عام المنفعه، انجام عمل صالح و تکامل اجتماعی، همیاری و
تعاون و... هر چند که تحقق بسیاری از امور مزبور به عنوان وظیفه ای اخلاقی
و عام و مشترک برای تمام افراد جامعه اسلامی تلقی گردیده، اما در سطحی
دیگر خدمت گزاری وظیفه اصلی حکومت اسلامی در قبال مردم نیز قلمداد
شده است.

۱. سوره توبه/آیه ۱۲۸

۲. الأمالی، شیخ مفید، ص ۳۵۳.

۳. نهج البلاغه، خطبه ۲۳۹.

در نوشتار حاضر بر آنیم که پس از بررسی ارزش و اهمیت خدمت‌رسانی از دیدگاه قرآن کریم و اهل بیت علیهم السلام، به سیره عملی معصومین علیهم السلام و سایر بزرگان دینی در امر خدمت‌رسانی به مردم بپردازیم، سپس دیدگاه‌های امیرالمؤمنین (علیه السلام) درباره خدمت به افراد جامعه را با تکیه بر نهج البلاغه توضیح داده و در نهایت نمونه‌هایی از خدمات مولای متقیان (علیه السلام) به بندگان خدا را برمی‌شماریم.

بی‌تردید نوشتار حاضر مانند هر کار دیگر بشری از عیب و نقص مبرا نیست. از خوانندگان این هفته این مختصر رجاء واثق دارم که با دیده اغماض به این کاستی‌ها بنگرند و با تذکر معایب و نقایص اثر، بنده حقیر را وامدار محبت خویش سازند.

۹

در پایان بر خود لازم می‌دانم که تشکر و سپاس خالصانه خویش را نسبت به کلیه عزیزانی که در تألیف این مختصر بنده حقیر را یاری نمودند ابراز نمایم. به ویژه مسئولین گرانقدر بنیاد نهج البلاغه که مشوق حقیر در این راستا بوده و زمینه را برای نگارش این جزوه فراهم نمودند و نیز همسر فداکارم که همواره وامدار محبت‌های او در کارهای علمی خردم؛ خداوند به لطف و کرمش خدمات مخلصانه این عزیزان را در راستای گسترش و ترویج معارف اهل بیت به احسن وجه قبول و اجر جزیل عنایت فرماید.

بسمه و کرمه

سید عدنان لاجوردی